

SİSLER BULVARINDA KAFASI KIYAK POLİSİYE

Can Öktemer

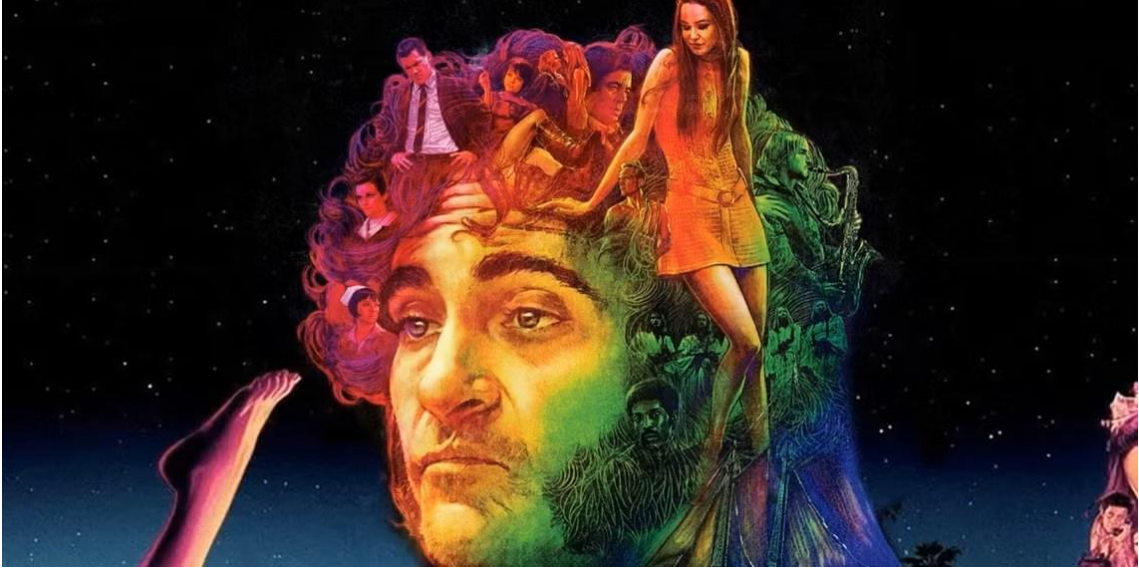
Paul Thomas Anderson'ın geçmişten bugüne doğru çağırdığı Amerika, bir yerde tam da bugünkü Amerika'nın ruhunu imliyor bence. Bu anlamda ABD özelinde tarihsel ilerlemecilik açısından "dün aslında bugündü" açmazı söz konusu olabilir mi? Ya da **Marx**'ın işaret ettiği gibi olaylar ilkinde trajedi ikincisinde komedi olarak mı tekrar ediyor? **Trump**'a bakınca *Fıkralarla Türkiye* skeci içine düşmüş gibi görünüyorlar. Kimsenin son şakasına gülmediğimiz bir çağdayız neticede. **Paul Thomas Anderson**, *Kan Dökülecek* (There Will Be Blood, 2007) ve *Usta* (The Master, 2012) gibi yapımlarda ABD'nin nasıl bir tahayyül üzerine kurulduğu, bu tahayyüllerin bireyi nasıl bir yere savurduğunu tam da günümüzün siyasi gerilimleri üzerinden sorgulamaya açıyordu. *Kan Dökülecek*, kapitalizm, inanç ve bireycilik üzerine kademe kademe kurulan ABD'nin nasıl bu kadar büyüdüğüne odaklanıyordu; milenyumda yaşanan en büyük finans krizinin gölgesinde. *Usta*'da İkinci Dünya Savaşı sonrası atomize olmuş, varoluşsal sorunları inanç, cemaat eksenli bir dünya yoluyla aşmaya çalışan karakter üzerinden ABD'ye bakıyorduk. Tam da o tarihlerde Irak Savaşı'ndan dönen askerlerin yaşadığı post travmatik stres bozukluklarının trajik boyutlara ulaştığı haberlerini okurken.

Anderson'ın külliyatında en özel yapımlar arasında yer alan *Gizli Kusur* (Inherent Vice, 2014), ABD'nin ruhunu 1970'li yıllarda arayan bir yapımdı. Filmi, **Anderson** külliyatında kıymetli ve özel bir yere konumlandırılan durum ise filmin bir **Thomas Pynchon** uyarlaması olması. Edebiyat gurmelerinin ayıla bayıla okuduğu, giriş-gelişme-sonuç odaklı okuyucuların "Abi, ben bunu hiç anlamadım?" diye öfkelendiği bir yazar **Pynchon**. Medyaya hiç konuşmayan,

¹ **Pynchon** imzalı roman 2009'da yayımlandı. Türkçesi için bkz. *Gizli Kusur*, İthaki Yay., çev. Feride Evren Sezer. (ed.n.)

fotoğraflarını yayınlatmayan ve ortalarda bir hayalet olarak dolaşan **Pynchon** sadece bir kez, o da kafasında kartonla *The Simpsons*'da boy göstermişti. Birçok edebiyat teorisyenince post-modern yazar olarak tanımlansa da **Pynchon**, **Joyce** ve **Woolf**tan miras aldığı sembolizm, bilinç akışı tekniği ve sarmal hikâye anlatma tarzıyla dikkat çeken bir yazar. Bu anlamda sinemaya uyarlanması pek de kolay olmayan bir yazar. *Gizli Kusur* da zor okunan, olay örgüsü şıp diye anlaşılmayan bir yapıya sahip. Lakin, **Pynchon**'ın kurduğu dünya, karakterler arası diyaloglar politik ve kültürel temsiller açısından çok şey söylüyor. Yazar tüm bunların haricinde okuyucuyu da oyuna davet ediyor, bir anlamda “Kıçınızı kanepeden kaldırın ve konstantre olun. Bu gizemi birlikte çözmemiz lazım.” diyor.

Paul Thomas Anderson da benzer bir talepkarlık ve dikkat istiyor bizden film boyunca. İpin ucunu bir yerde kaçırsanız, film bir yerde elinizden uçup giden bir balona benziyor. Peki, film ne anlatıyor?

Bir California polisiyesi

Gizli Kusur, 1970'li yıllarda California'da geçen polisiye bir hikâye. Lakin, roman alışlageldik polisiye anlatılarından uzak. Gizemli vakaları çözmesi için görevlendirilen kahramanımız kafası kıyak bir hippisi: Doc. Kahramanımızın dünyası bulutlu olunca olay örgüsü de benzer bir şekilde uçuşa geçiyor haliyle. Üstelik Doc'un kafası sürekli iyi olduğu için neyin gerçek, neyin sanrı olduğunu anlayamıyoruz. **Nixon** dönemi paranoyasının tüm toplumu sardığı ve herkesin herkesten şüphelendiği bir dönemin içinde olduğumuzu unutmayalım.

Bu anlamda karakterin fena halde Lebowski'ye benzediğini düşünebiliriz (The Big Lebowski, Ethan ve Joel Coen, 1998). Lakin Lebowski her şeye üşenen ve hiçbir şeyi ciddiye almayan bir karakterdi. Doc her ne kadar müptezel olsa da işini layıkıyla yapmaya çalışan, arkadaşının muayenehanesinin içinde ufak bir odada ofisi bile olan bir dedektif. Bu önemli bir ayırım. Doc'un karşısına dikilip "Get a Job Sir!" diye bağıramazsınız.

Olaylar Mickey Wolfmann isimli ünlü bir iş insanının ortadan kaybolmasıyla başlıyor. Şimdiki sevgilisi -bir dönem Doc'la da bir ilişkisi olmuş- Shasta'nın Doc'tan Wolfmann'ı bulmasını istemesiyle dedektifimiz işe koyuluyor. Lakin gizemin çözülmesi için ip fazlasıyla dağınık, üstelik Doc'un da zihni yerinde değil. Dolayısıyla Doc olay örgüsünü çözmeye kalktıkça ipe daha çok dolanıyor ve işler çıkmaza giriyor. Üstelik kâbus gibi peşine takılan, **John Wayne** tarzı yürüyüşü ve maçoluğu gündelik hayatta benlik sunumuna çeviren "Kocaayak" lakaplı bir sert polis de var. Doc ve Kocaayak film boyunca polisiye filmlerinin olmazsa olmazı birbirine zıt iki polisi andıran gerilimler yaşıyorlar. Zaman zaman bu kadar yakınlaşmaları Kocaayak'a pahalıya patlıyor ve eşinden "Kiminle konuşuyorsun sen?" fırçası bile yiyor. Doc olayları çözmeye çalışırken ipe dolanmış toparlak bir kedi gibi oluyor ve düğüm iyiden iyiye çözülmez hale geliyor.

Paul Thomas Anderson, *Gizli Kusur*'da 1970'li yıllar ABD'sine sert bir bakış atıyor. Post-hippi dönemini, **Charles Manson** tarikatı ve işlediği cinayetleri, Vietnam Savaşını, bir taraftan devlet için çalışan diğer taraftan hippie gibi görünen müzisyenleri, aldıkları rüşvetleri afiyetle zengin muhitlerde yiyen polisleri, Watergate skandalını, **Nixon**'ı ve onun ardından gelecek sağ politikaları net bir şekilde ortaya koyuyor film boyunca. Yönetmen, 68 ütopyasının nasıl kabusa dönüştüğünü, polislerin hippilere olan sert, alaycı ve şiddet dolu bakışını bir taraftan gösteriyor, diğer taraftan kendilerini tamamen uyuşturucu ve bilumum madde bağımlılığına bırakan bir kuşağın kayıp ütopyasına dair bir gönderme yapıyor. Doc'un gerçek ve hayal arasında gidip gelen halüsinatif dünyası bu duruma iyi bir örnek sanki. Henüz filmin başında Shasta'nın ona söylediği "Hayal gördüğünü sanıyor." cümlesi kuşağın açık bir temsili gibi. Skandallar ve yozlaşma ortadayken muhalefet etmek için tembelleşen, gerçekle sanrı arasındaki ince çizgide yürüyen ve her daim kafası kıyak gezen kayıp neslin ironisini yapıyor. 1970 doğumlu **Paul Thomas Anderson**, içine doğduğu dünyayı anlamaya çalışıyor bir yerde. Devrim ihtimalinin, çiçek çocukların pasifist dünyasının nasıl müesses

nizam tarafından ehlileştirildiği ve iyi mal peşinde koşan tiplere dönüştüğünün panoramasını ortaya koymaya çalışıyor (Bkz. filmdeki Nazi sempatizanı Aryan Kardeşliği ile Wolfman arasındaki ilişki). Her yeri yıkmaya hazır 21. yüzyıl sağcılığı karşısında çaresizliğimizin hissiyatı... California sahillerinin soylulaştırılıp, göçmenlerin, siyahların nasıl merkezden uzaklaştırıldığını, emlak ve inşaat sektörünün iştahlı yıkıcılığını, arsız zenginleri, Nazi meraklısı tipleri ortaya seriyor. Dolayısıyla sisler altında geziniyormuş gibi görünen hikâyenin bütün olarak nasıl güçlü bir politik alt metne sahip olduğunu görüyorsunuz. Film, Mickey Wolfmann gibi bir emlakçıdan bir başka emlak zengini **Donald Trump**'a kurulan ideolojik bir devamlılığı da imliyor bir anlamda.

Paul Thomas Anderson, **Pynchon**'ın kitabını romana esaslı bir sadakat göstererek uyarlamış. Romanın karakterler arası gevezeliğini ustalıkla bir tempo ve montajla yedirmiş örneğin. Müziği, dekoru, atmosferiyle son derece gerçekçi bir 1970'li yıllar ABD'sinin içerisine kaosun, paranoyanın ve absürtlüğün içerisinde Doc'la birlikte bizi gezdiriyor. California'nın asla batmayacakmış gibi duran sarı, parlak güneşinin altında melankolik hissiyatı kara mizahla harmanlıyor. Doc'un kayıp zamanı, aşık olduğu Shasta'nın asla geri gelmeyecek olması onu daha derin bir melankolinin ve hiçliğin içerisine hapsediyor. Amaç gibi görünen her şey amaçsızlığa dönüşüyor. **Douglas Kellner**'in *Politik Kamera* kitabından ilhamla şunu diyebilir miyiz: Her tarihi film aslında tam da bugünü anlatır; bir yerde doğrudur. Geçmiş, yaşanmış ve bitmiş olaylar çizgisidir. Esas mesele o olayları bugünden nasıl yorumladığımızdır. **Paul Thomas Anderson** geçmişe, tarihe ve ABD'ye bakarken günümüze dair çok şey söylüyor aslında. **Gizli Kusur** da tam olarak böyle bir film.